

Obsah

Predhovor <i>Pavol Šajgalík, predseda SAV</i>	14
Úvod k druhému vydaniu <i>Adam Hudek, Dušan Kováč</i>	16
Úvod k prvému vydaniu <i>Dušan Kováč</i>	17

Prvý diel

I. časť • Slovenská akadémia vied a slovenská veda na pozadí historického a spoločenského vývoja

1. kapitola • Snahy o inštitucionalizáciu slovenskej vedy pred rokom 1939 <i>Karol Hollý</i>	23
a) Od Mateja Bela po vznik Matice slovenskej	24
b) Veda na pôde Matice slovenskej v rokoch 1863 – 1875	36
c) Snahy o organizovanie vedy v rokoch 1875 – 1918	44
d) Veda a jej inštitúcie v Československej republike	57
e) Učená spoločnosť Šafárikova	64
2. kapitola • Slovenská akadémia vied a umení <i>Adam Hudek</i>	85
a) Vedecké inštitúcie a ich postavenie v spoločnosti po 14. marci 1939	86
b) Projekt Slovenskej akadémie vied a umení a jeho realizácia	91
c) Činnosť SAVU do roku 1945	95
3. kapitola • Slovenská akadémia vied a umení v rokoch 1945 – 1952. Prerod SAVU do Slovenskej akadémie vied <i>Adam Hudek</i>	111
a) SAVU v obnovenom Československu. Nový zákon o SAVU	111
b) Prvé plány na vybudovanie Československej akadémie vied a aktivity SAVU	120

c) SAVU v prvých rokoch komunistickej diktatúry. Snaha o implementáciu tzv. socialistickej vedy	125
d) Plány na reorganizáciu vedy v Československej republike	141
4. kapitola • Vznik Slovenskej akadémie vied	145
a) Situácia v spoločnosti a vo vede v rokoch 1952 – 1953 <i>Adam Hudek</i>	145
b) Prípravy na vytvorenie SAV <i>Jozef Klačka</i>	151
c) Uzákonenie a slávnostné otvorenie SAV <i>Jozef Klačka</i>	164
d) Organizačná štruktúra SAV v zákone z roku 1953 <i>Jozef Klačka</i>	166
e) Vzťah SAV a ČSAV v zákone a v základných dokumentoch <i>Jozef Klačka</i>	171
5. kapitola • Dynamické obdobie rastu aj nevítaných zmien. Slovenská akadémia vied v rokoch 1953 – 1967	177
a) Protirečivý vývoj SAV. Vedecký výskum a budovanie pracovísk na pozadí tlakov politickej moci <i>Adam Hudek</i>	177
b) Centralizačné snahy v spoločnosti a ich odraz vo vzťahu SAV a ČSAV <i>Adam Hudek, Jozef Klačka</i>	200
c) Vzťah SAV k ČSAV v zákone z roku 1963 <i>Jozef Klačka</i>	209
d) Vzťah SAV k ostatným vedeckým inštitúciám na Slovensku <i>Adam Hudek</i>	217
e) Zložitá situácia spoločenskovedných pracovísk <i>Adam Hudek</i>	222
f) Slovenské „Predjarie“ a jeho odraz vo výskume a v spoločenských aktivitách SAV <i>Adam Hudek, Jozef Klačka</i>	236
6. kapitola • Slovenská akadémia vied v „obrodnom procese“ počas rokov 1968 – 1969 <i>Adam Hudek</i>	247
a) Začiatok „obrodného procesu“ a postoj vedeckej komunity v SAV	247
b) Príprava nového zákona o SAV	261
c) Podiel SAV na spoločenských premenách počas tzv. československej jari	269
d) Federalizácia štátu. SAV ako vrcholná vedecká inštitúcia na Slovensku	282
7. kapitola • Obdobie „konsolidácie“ a „normalizácie“	289
a) Umŕtvená spoločnosť <i>Adam Hudek</i>	289

b) Personálne zmeny a čistky v SAV po roku 1969 <i>Adam Hudek</i>	293
c) Novela zákona o SAV z roku 1970 <i>Adam Hudek</i>	305
d) SAV pod kontrolou politickej moci <i>Adam Hudek</i>	310
e) Organizačné zmeny – zlučovanie pracovísk, vytváranie centier výskumu <i>Ľudmila Nemeskürthyová</i>	325
f) Pomalé a rozpačité zmeny v rokoch tzv. perestrojky <i>Adam Hudek</i> ...	330

8. kapitola • Transformácia Slovenskej akadémie vied v rokoch 1989 – 1993 *Dušan Kováč*

a) Podiel SAV na spoločenských procesoch počas tzv. nežnej revolúcie	343
b) Náprava deformácií spôsobených totalitnou mocou	345
c) Rada vedcov – nový samosprávny orgán	353
d) Prvé demokraticky volené Predsedníctvo SAV	355
e) Systémové zmeny v SAV	361
f) Pokračovanie systémových zmien za druhého ponovembrového Predsedníctva SAV	367

9. kapitola • Základné spoločenské zmeny a vývoj SAV po roku 1993 *Adam Hudek*

a) Vznik Slovenskej republiky. Postavenie SAV v novom štáte	377
b) SAV na prelome storočí	387
c) Definícia SAV v zákone o SAV z roku 2002	397
d) SAV a integrácia Slovenska do Európskej únie	402
e) Nové výzvy a nové problémy	410
f) Transformačná odysea (2010 – 2022)	421

II. časť • Vnútorý vývoj v Slovenskej akadémii vied

1. kapitola • Najvýznamnejšie výsledky vedeckého bádania v SAV v jednotlivých oblastiach vied

a) Vedy o dejinách	439
b) Vedy o človeku a spoločnosti	446
c) Vedy o kultúre a umení	456
d) Lekárske vedy	466
e) Chemické a biologické vedy	481
f) Poľnohospodárske, veterinárne a ekologické vedy	490
g) Matematicko-fyzikálne vedy a informatika	505

h) Vedy o Zemi a vesmíre	517
i) Technické vedy	535

2. kapitola • Riadenie vedeckého výskumu v SAV

<i>Kristína Majerová</i>	545
a) Obdobie do roku 1990	545
b) Obdobie 1990 – súčasnosť	549
c) Stredná úroveň riadenia	555
d) Organizácie SAV ako základné vedecko-výskumné organizačné jednotky	557
e) Centrá excelentnosti SAV	558
f) Organizácie SAV ako verejné výskumné inštitúcie	559

3. kapitola • Vedecká výchova v SAV

<i>Alexandra Marčeková, Kristína Majerová</i>	565
a) Ašpirantúra, doktorandské štúdium	565
b) Vedecké hodnosti a kvalifikačné stupne	580
c) Spolupráca s vysokými školami	587
d) Vývoj vedeckej výchovy v rokoch 2010 – 2021	592

4. kapitola • Zahraničná spolupráca SAV

<i>Lýdia Kamencová, Iveta Kiripolská</i>	601
a) Vývoj medzinárodnej spolupráce v rôznych obdobiach	601
b) Medziakademické dohody a projektová spolupráca 1953 – 2009	619
c) Zmena postavenia SAV v medzinárodnom kontexte po roku 1993 ...	630
d) Organizácia zahraničnej spolupráce a kompetencie Odboru medzinárodnej spolupráce SAV	640

5. kapitola • Finančné, materiálne a personálne zabezpečenie činnosti SAV

<i>Jana Gubášová Baherníková</i>	645
a) Organizácia hospodárskej činnosti	645
b) Hospodárske vzťahy SAV a ČSAV	654
c) Personálne zabezpečenie	656
d) Materiálne zabezpečenie	664
e) Spoločná výkonná výpočtová technika a počítačová sieť	678

6. kapitola • Vydavateľská a patentová činnosť SAV

<i>Júlia Pavlová, Kristína Majerová</i>	685
a) Vydavateľská činnosť	685
b) Patentová činnosť	696
c) Objavy	701
d) Ochrana duševného vlastníctva v SAV v poslednom desaťročí (v období 2010 – 2021)	703

7. kapitola • Vedecké spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied

<i>Júlia Pavlová, Miroslav Tibor Morovics</i>	709
a) História vedeckých spoločností pred vznikom SAV	709
b) Vedecké spoločnosti od roku 1953 do roku 1989	711
c) Vedecké spoločnosti po roku 1989	717
d) Vedecké spoločnosti v súčasnosti	719
e) Formy aktivít a problémy medzinárodnej spolupráce vedeckých spoločností pri SAV	721

Druhý diel

I. časť • Dokumenty 743

1. Prvá povojnová správa o stave SAVU (18. 4. 1945)	745
2. Prejav generálneho tajomníka KSS Štefana Baššovanského, definujúci hlavné zásady kultúrnej a vedeckej politiky na Slovensku (31. 5. 1950)	747
3. Rezolúcia vedeckých pracovníkov SAVU, reagujúca na výsledky 9. zjazdu KSS, určená pre tlač (9. 7. 1950)	754
4. Rokovanie Komisie Zboru povereníkov pre vybudovanie SAV o vzťahu budúcej SAV k rezortným výskumným ústavom, k ČSAV a o návrhu rozpočtu SAV na r. 1953 (11. 10. 1952)	755
5. Žiadosť predsedu Komisie Zboru povereníkov pre vybudovanie SAV O. Pavlíka riaditeľovi Ústavu slavistiky AV ZSSR o informáciu o vzťahu celoštátnej Akadémie vied ZSSR k republikovým akadémiám (11. 10. 1952)	760
6. Predseda Správneho zboru SAVU prof. J. Gonda odovzdáva vedenie SAVU prof. O. Pavlíkovi (17. 10. 1952)	761

7. Dokument pre ÚV KSS definujúci zásady kádrovej politiky v budúcej SAV	761
8. Návrh na uzákonenie Slovenskej akadémie vied, na menovanie prvých funkcionárov s ich charakteristikami a na termín slávnostného otvorenia SAV (28. 5. 1953)	767
9. Zákon o zriadení Slovenskej akadémie vied a dôvodová správa k nemu (29. 6. 1953)	773
10. Reakcia vedenia SAV na nepokoje v Poľsku a revolúciu v Maďarsku v roku 1956 (29. 10. 1956)	784
11. Zmena zákona o Československej akadémii vied (12. 11. 1957)	790
12. Prvý Organizačný poriadok SAV je rozpracovaním zákona o SAV z 18. 6. 1953 (4. 11. 1958)	795
13. Kritika „kádrových nedostatkov“ v SAV počas politicko-odborných previerok v roku 1958 (5. 8. 1958)	817
14. Prejav československého prezidenta a prvého tajomníka ÚV KSČ Antonína Novotného, ktorý odštartoval proces včleňovania SAV do ČSAV (23. – 24. 9. 1959)	823
15. Zákon o Slovenskej akadémii vied (5. 10. 1963)	826
16. Rozpracovanie ustanovení zákona SNR o SAV z 23. 9. 1963 v stanovách SAV (4. 1. 1964)	832
17. Analýza dokumentujúca nevyhnutnosť obnovenia sociologického výskumu v socialistickom Československu (23. 9. 1963)	846
18. Zoznam sťažností zástupcov vysokých škôl na dominantné postavenie SAV vo vede a výskume (4. 12. 1964)	853
19. Návrh na odstránenie prvkov a metód v riadení SAV, ktoré nezodpovedali „demokratizačným a federalizačným princípom“ (9. 7. 1968)	854
20. Komisia pre prípravu akčného programu SAV navrhuje zásady celoštátnej koordinácie vedy a novej organizačnej štruktúry SAV (15. 6. 1968)	859
21. Reakcia vedúcich pracovníkov slovenských vedeckých inštitúcií na vpád vojsk Varšavskej zmluvy do Československa (21. 8. 1968)	870
22. Návrh dôvodovej správy k návrhu zákona o SAV vo väzbe na federálnu prestavbu štátu (1968)	872
23. Reakcia Predsedníctva SAV na smrť študenta Jana Palacha (21. 1. 1969)	874

24. Nerealizovaný návrh zákona o SAV ako vrcholnej národnej učenej spoločnosti (1969)	875
25. Verejné vyhlásenie významných členov SAV, vyjadrujúce bezvýhradnú podporu normalizačnému vedeniu KSČ (16. 4. 1970)	881
26. Správa o priebehu normalizačného „očistného“ procesu v SAV, spísaná pre ÚV KSS (19. 1. 1971)	884
27. Normalizačný kádrový poriadok ČSAV a SAV, zaistujúci stranícku kontrolu nad personálnymi otázkami (22. 1. 1971)	887
28. Doplnok zákona o SAV, publikovaný v Zbierke zákonov čiastka 27/1977 pod číslom 92 (20. 12. 1977)	889
29. Návrh stanov SAV na rozpracovanie ustanovení doplneného zákona o SAV č. 92/1977 (6. 1. 1980)	897
30. Prvé návrhy na niektoré demokratizačné opatrenia v rámci SAV – reakcia na začiatok „prestavbového obdobia“ v ČSSR (17. 11. 1987)	918
31. Mimoriadne zasadnutie Predsedníctva SAV, reagujúce na začiatok „nežnej revolúcie“ (28. 11. 1989)	922
32. Dočasné, prvé demokraticky zvolené Predsedníctvo SAV prezentuje svoje programové ciele (2. 2. 1990)	923
33. Návrh organizácie SAV predpokladajúci zriadenie národných akadémií pôsobiach pri ČSAV (1990)	924
34. Protestný list Predsedníctva SAV a Koordinačného výboru Rady vedcov SAV proti návrhu vlády začleniť riadenie vedy do ministerstva školstva (14. 8. 1990)	927
35. Zákon SNR o SAV a jemu predchádzajúce opatrenia zabezpečujúce existenciu SAV po zániku ČSAV (17. 12. 1992)	929
36. Zákon o SAV ako samosprávnej vedeckej inštitúcii (19. 2. 2002)	933
37. Vedecká rada SAV ako jeden z troch samosprávnych orgánov SAV sa vo svojej činnosti riadi rokovacím poriadkom (29. 10. 2009)	946
38. Štatút čestného orgánu SAV, Učenej spoločnosti SAV, schválil najvyšší samosprávny orgán SAV, Snem SAV (19. 12. 2007)	950
39. Základná interná norma, Štatút SAV, rozpracováva ustanovenia zákona č. 133/2002 Z. z. (17. 6. 2009)	956
40. Doplnky a zmeny vykonané Snemom SAV v Štatúte SAV (15. 12. 2010)	967
41. Organizačnú štruktúru SAV a pôsobnosť jej orgánov a organizácií upravuje Organizačný poriadok (11. 11. 2009)	969

42. Základná norma najvyššieho samosprávneho orgánu SAV, Snemu SAV (15. 12. 2010)	976
43. Zákon č. 243/2017 Z. z. o verejnej výskumnej inštitúcii a o zmene a doplnení niektorých zákonov (7. 9. 2017)	983
44. Organizačný poriadok SAV (16. 5. 2018)	1040
45. TaylorWessing – Právne posúdenie stavu transformácie organizácií SAV na verejné výskumné inštitúcie (20. 7. 2018)	1047
46. Rozhodnutie Generálnej prokuratúry SR vo veci nečinnosti Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pri zápise údajov do registra v. v. i. (5. 9. 2018)	1063
47. Štatút Učenej spoločnosti Slovenska (14. 11. 2019)	1066
48. Stratégia SAV 2030 (2019)	1072
49. Rada riaditeľov – štatút a rokovací poriadok (29. 9. 2021)	1076
50. Zákon č. 346/2021 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 243/2017 Z. z. o verejnej výskumnej inštitúcii a o zmene a doplnení niektorých zákonov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (5. 10. 2021)	1081
51. Štatút Učenej spoločnosti Slovenska – dodatok č. 2 (13. 10. 2021)	1094
52. Štatút SAV z roku 2018 v úplnom znení, ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných dodatkom č. 1, dodatkom č. 2, dodatkom č. 3, dodatkom č. 4 a dodatkom č. 5 (19. 10. 2022)	1095

II. časť • Prílohy 1123

Predsedia SAV	1125
---------------------	------

Akademici a členovia korešpondenti SAV (1953 – 1992) <i>Ľudmila Nemeskürthyová, Ján Hučko</i>	1141
--	------

Učená spoločnosť SAV (2003 – 2018) a Učená spoločnosť Slovenska (od 2018) <i>Ľudmila Nemeskürthyová, Ján Hučko</i>	1163
---	------

Predsedníctva SAV <i>Alexandra Marčeková, Jana Gubášová Baherníková</i>	1175
--	------

Vedecká rada SAV <i>Jana Gubášová Baherníková</i>	1187
--	------

Výbor Rady vedcov SAV a Výbor Snemu SAV	
<i>Ľudmila Nemeskürthyová, Jana Gubášová Baherníková</i>	1191
Organizácie SAV	
<i>Jana Špániková, Ladislav Jurányi</i>	1197
Medaily a vyznamenania	
<i>Branislav Geschwandtner</i>	1315
Bibliografia	1327
Zoznam skratiek	1343
Summary	1347
Menný register	1357
Obrazová príloha	1373